OLIMPIADA DE CHIMIE
etapa județeană/municipiului București
20 martie 2022
Clasa a XII-a

- ***A követelmények megoldásához használd a tételsor végén található periódusos rendszert!***
- ***Munkaidő három óra.***

I. Tétel — 25 pont

A széndioxid kibocsájtás következtében bekövetkező globális felmelegedés kontextusában egyre több ember beszél olyan intézkedések szükségességéről, melyek ezen kibocsájtások csökkentését eredményezik.

a) Összehasonlítva a kibocsájtott CO_2 mg-ban kifejezett tömegét miközben 1 kJ hő fejlődik, állapítsd meg a globális felmelegedés szempontjából melyik melegítési eljárás előnyösebb: a klasszikus metán gázzal működő hőkazán, mely 110 °C fölötti hőmérsékletű gázakat bocsájt ki, vagy a szén alapú fűtésrendszer!

b) Néhány évvel ezelőtt megtiltották a klasszikus hőkazánok beszerelését, helyettük a kondenzációs kazánokat ajánlják, melyeknél a kibocsájtott gázak hőmérséklete 50-60°C. Magyarázd meg, miért hatékonyabbak ezek a kazánok és számítsd ki, mennyivel nő ezek termikus hatékonysága a vízgőzők kondenzációjával nyert többlethő százalékában kifejezve!

c) Egy zuhanyozás alatt egy felnőtt átlagosan 60 L, a külső hőmérsékletről 40°C-os hőmérsékletre melegített vizet használ el. A felnőtt egy jól szigetelt szobában lakik, melyben a hőveszteség egyenesen arányos a környezeti és a külső hőmérséklet különbségével, értéke körülbelül p = 30 J/(K·s). Ha a külső hőmérséklet 10 °C, hány órán keresztül lehetne a szoba hőmérsékletét állandó, 22 °C-os értéken tartani azonos hőmennyiséggel, mint amennyi a zuhanyozásra használódott el?

d) A hidrazin egy különlegesebb tüzelőanyag. Ezt oxidálószerként oxigénes vízzel (95%) kombinálva sikeresen használják rakéták meghajtására. Írd le redox félreakciók egyenleteit és a globális reakció egyenletét tudva azt, hogy az oxidációs termék a salétromsav!

Úgy tekintjük, hogy a reakciók hőhatása nem függ a hőmérséklettől, a feketeszén 80% C tartalmú, a többi anyag éghetetlen. Elhanyagoljuk az éghetetlen anyagok által elnyelt hőmennyiséget.

Ismertek a termokémiai adatok: $\Delta_f H^\circ_{CO_2(g)} = -393{,}5\ \text{kJ/mol}$, $\Delta_f H^\circ_{CH_4(g)} = -74{,}8\ \text{kJ/mol}$, $\Delta_f H^\circ_{H_2O(g)} = -241{,}8\ \text{kJ/mol}$, $\Delta_{\text{párolgás}} H^\circ_{H_2O(f)} = 44\ \text{kJ/mol}$, $c_{H_2O} = 4{,}186\ \text{J/(g}\cdot\text{K)}$, $\rho_{H_2O} = 1\ \text{g/mL}$

II. Tétel — 25 pont

A. Egy A alkán dehidrogénezéséhez szükséges hőmennyiséget az alkán egy részének elégetésével nyerik. A dehidrogénezési reakció termokémiai egyenlete:

$$C_nH_{2n+2(g)} \rightarrow C_nH_{2n(g)} + H_{2(g)} \quad \Delta_r H^\circ = +123{,}9\ \text{kJ/mol}$$

a) Határozd meg az A alkán molekulaképletét tudva azt, hogy az alsó fűtőértéke q_i = 19,241 MJ/m^3!

b) Számítsd ki: az A alkán hány százalékát kell elégetni annak érdekében, hogy fedezze a dehidrogénezéshez szükséges hőmennyiséget!

c) Helyezd stabilitásuk növekvő sorrendjébe a dehidrogénezési folyamatban résztvevő szénhidrogéneket!

Ismertek a termokémiai adatok:

$\Delta_f H^\circ_{C_nH_{2n+2(g)}} = -103{,}9\ \text{kJ/mol}$, $\Delta_f H^\circ_{CO_2(g)} = -393{,}5\ \text{kJ/mol}$, $\Delta_f H^\circ_{H_2O(g)} = -241{,}8\ \text{kJ/mol}$

10 pont

B. Annak érdekében, hogy meghatározzák a $CuSO_4$ hidratációs entalpiáját, miközben $CuSO_4 \cdot 5\,H_2O$(sz) kristályhidrát keletkezik, feloldanak 3,2 g vízmentes $CuSO_4$-t 289,8 g H_2O-ben, megfigyelték, hogy 318 cal hő fejlődik 291 K-en és 1atm-n. Ugyanekkora hőmérséklet és nyomás értéken 2,5 g $CuSO_4 \cdot 5\,H_2O$-t oldva ***x*** g H_2O-ben 28 cal hő nyelődik el.

Prasov - 2049

a) Számítsd ki az ***x*** számértékét, mellyel lehetővé válik a $CuSO_4$ hidratációs entalpiájának meghatározása, miközben $CuSO_4 \cdot 5\,H_2O(sz)$ kristályhidrát keletkezik!

b) Határozd meg a hidratációs entalpia értékét kcal/mol-ban kifejezve, miközben $CuSO_4 \cdot 5\,H_2O(sz)$ keletkezik $CuSO_4(sz)$-ból és $H_2O(f)$-ből, 291 K-en és 1 atm-n! **8 pont**

C. Kén-trioxidnak vízbe történő buborékoltatásával egy 437,5 mL térfogatú és 70% koncentrációjú (ρ =1,6 g/mL) kénsav mintát állítanak elő.

Határozd meg a savoldat előállításakor felszabadult hőmennyiséget tudva azt, hogy standard körülmények között 1 mol H_2SO_4 ***n*** mol vízben történő oldásakor felszabadult hőmennyiséget az alábbi összefüggés adja meg

$$Q = \frac{74,8 \cdot n}{1,8 + n}\ \text{kJ/mol}.$$

Ismertek a következő folyamatok hőhatásai:

$$SO_{3(g)} \rightarrow SO_{3(\ell)} \quad \Delta H_1^\circ = -33\ \text{kJ/mol}$$

$$SO_{3(\ell)} + H_2O_{(\ell)} \rightarrow H_2SO_{4(\ell)} \quad \Delta_r H_2^\circ = -97\ \text{kJ/mol}$$ **7 pont**

III. Tétel **20 pont**

Egy kémiai reakció esetében a sebességtörvényt több lehetséges mechanizmusból lehet levezetni. A $A_2(g) + B_2(g) \rightarrow 2AB(g)$ reakció esetében a kísérletileg meghatározott sebességtörvény: $v = k \cdot [A_2] \cdot [B_2]$. Eredetileg úgy gondolták, hogy a fenti reakció egy egyszerű bimolekuláris reakció, de utólag több lehetséges mechanizmust vettek figyelembe:

(1). mechanizmus:

$$B_2(g) \underset{\text{rapid}}{\rightleftharpoons} 2B(g) \qquad K_C$$

$$2B(g) + A_2(g) \xrightarrow{\text{lent}} 2AB(g)$$

(2). mechanizmus:

$$B_2(g) \underset{\text{rapid}}{\rightleftharpoons} (B_2)_d \qquad K_C'$$

$$(B_2)_d + A_2(g) \xrightarrow{\text{lent}} 2AB(g)$$

melyben $(B_2)_d$ a B_2 molekula egy disszociatív állapotát jelenti.

Követelmények:

a) Állapítsd meg, a két javasolt mechanizmus közül melyik van összhangban a kísérletileg meghatározott sebességtörvénnyel tudva, hogy a sebességet a lassú egyenlet határozza meg!

b) Az adott reakció esetében a sebességállandók értékei két különböző hőmérsékleten az alábbi táblázatban vannak feltüntetve:

T (K)	k $(mol^{-1} \cdot L \cdot s^{-1})$
373, 15	10^{-14}
473,15	10^{-9}

1) Számítsd ki az adott reakció E_a aktiválási energiájának értékét!
2) Tudva azt, hogy a disszociációs energia 130 kJ/mol, miközben a B_2 molekula atomokra bomlik, magyarázd meg: miért a második szakasz a sebességet meghatározó mindkét javasolt mechanizmus esetében!

c) Az aktiválási energia negatív is lehet. Erre példa a B atomok egyesülése gázfázisban, argon jelenlétében:

$$2B(g) + Ar(g) \longrightarrow B_2(g) + Ar(g) \qquad E_a = -5\ \text{kJ/mol}$$

Erre a reakcióra egy javasolt mechanizmus:

Brașov - 2049

$$B(g) + Ar(g) \underset{}{\overset{\text{rapid}}{\rightleftharpoons}} BAr(g) \qquad K_C''$$

$$BAr(g) + B(g) \xrightarrow[k_3]{\text{lent}} B_2(g) + Ar$$

ahol BAr egy nagyon gyengén kötött kémiai faj.

Keress egy lehetséges magyarázatot arra nézve, hogy a B atomok rekombinálási reakciójának aktiválási energiája negatív, felhasználva Arrhenius egyenletét és a következő összefüggéseket: $\Delta_r G_T^\circ = -RT \cdot \ln K_C = \Delta_r H^\circ - T \cdot \Delta_r S^\circ$!

IV. Tétel **30 pont**

A. Egy Sn^{2+} ionokat tartalmazó oldatot potenciometrikusan Fe^{3+} ionokat tartalmazó oldattal titrálnak. Követelmények:

a) Írd le a titráláskor lejátszódó kémiai reakció egyenletét!

b) Számítsd ki a standard szabadentalpia változását!

c) Határozd meg a titrálási reakció K_C egyensúlyi állandóját!

Ismertek a standard redukciós potenciál értékek:

$$\varepsilon^0_{Sn^{4+}|Sn^{2+}} = 0{,}154 \text{ V}, \varepsilon^0_{Fe^{2+}|Fe} = -0{,}44 \text{ V}, \varepsilon^0_{Fe^{3+}|Fe} = -0{,}036 \text{ V}$$

9 pont

B. Egy 10 mL térfogatú és 0,1 M koncentrációjú Sn^{2+} oldatot 0,2 M koncentrációjú Fe^{3+} oldattal titrálnak. Az oldatba platina elektród merül, míg viszonyító elektródként a voltmérő negatív sarkához kötve telített kalomel elektródot (ECS) használnak. Követelmények:

a) Számítsd ki a kapott elem elektromotoros erejét:

1) az egyensúlyi pontban;

2) mikor 15 mL 0,2 M-os Fe^{3+} oldatot adagoltak!

b) Írd le a félreakciók egyenleteit és az elektromos áramot létrehozó reakció egyenletét, mikor 15 mL 0,2 M-os Fe^{3+} oldatot adagoltak!

c) Ábrázold a galvánelemet, mikor 15 mL 0,2 M-os Fe^{3+} oldatot adagoltak!

Ismertek a standard redukciós potenciál értékek:

$$\varepsilon^0_{Sn^{4+}|Sn^{2+}} = 0{,}154 \text{ V}, \varepsilon^0_{Fe^{2+}|Fe} = -0{,}44 \text{ V}, \varepsilon^0_{Fe^{3+}|Fe} = -0{,}036 \text{ V}, \varepsilon^0_{ECS} = 0{,}242 \text{ V}$$

13 pont

C. Egy oldatban a Cu^{2+} ionok mennyiségi meghatározására szolgáló egyik módszer a jodometriás titrálás. A lejátszódó reakcióban a I^- ionok a Cu^{2+} ionokat Cu^+ ionokká redukálják. A felszabadult jódot utólag nátrium-tioszulfát oldattal titrálják. Követelmények:

a) Írd le a jodometriás titrálásnál végbemenő redox reakció egyenletét!

b) Számítsd ki a lejátszódó redox reakció standard elektromotoros erejét!

Ismertek:

-standard redukciós potenciálok: $\varepsilon^0_{Cu^{2+}|Cu^+} = 0{,}153 \text{ V}, \varepsilon^0_{I_2|I^-} = 0{,}535 \text{ V}$

- a CuI oldékonysági szorzata 25 ^{0}C-on, $K_{s_{CuI(s)}} = 1{,}1 \cdot 10^{-12}$

8 pont

Brașov - 2049

Információk:

1) Az $ox + ne^- \rightarrow red,$ redukciós folyamatra a Nernst egyenlet 25 ^{0}C-on:

$\varepsilon_{ox|red} = \varepsilon^\circ_{ox|red} + \frac{0,059}{n} \lg \frac{[ox]}{[red]}$, ahol [ox] – az oxidált alak moláris koncentrációja, [red] – a redukált alak moláris koncentrációja, $\varepsilon_{ox|red}$ – redukciós potenciál, $\varepsilon^\circ_{ox|red}$ – standard redukciós potenciál;

2) $\Delta_r G^\circ_T = \Delta_r H^\circ_T - T \cdot \Delta_r S^\circ_T$, ahol $\Delta_r G^\circ_T$ - a reakció standard szabadentalpiája T hőmérsékleten, $\Delta_r H^\circ_T$ - standard reakcióentalpia T hőmérsékleten, $\Delta_r S^\circ_T$ - a kémiai reakciót kísérő entrópia változás.

$\Delta_r G^\circ_T = -nFE^\circ$, ahol n – a redox reakcióban résztvevő elektronok száma, F – Faraday- szám, E° - egy redox reakció standard elektromotoros ereje.

$\Delta_r G^\circ_T = -RT \cdot \ln K_C$, ahol K_C – a mólkoncentrációkkal kifejezett egyensúlyi állandó.

3) Egy oldatban az $X_m Y_n$ csapadék megjelenésekor a szilárd fázis és az oldat között a következő egyenlettel leírt egyensúly áll be: $X_m Y_{n(s)} \rightleftarrows m X^{n+}_{(aq)} + n Y^{m-}_{(aq)}$. Az egyensúlyt az $X_m Y_n$ vegyület oldékonysági szorzatával jellemezhetjük: $K_{s\ (X_m Y_n)} = [X^{n+}]^m \cdot [Y^{m-}]^n$.

4) egyetemes gázállandó: $R = 0,082\ atm \cdot dm^3 \cdot mol^{-1} \cdot K^{-1} = 8,314\ J \cdot mol^{-1} \cdot K^{-1}$

5) Avogadro-szám: $N_A = 6,022 \cdot 10^{23}\ mol^{-1}$

6) Faraday-szám: F = 96485 C/mol

7) $1\ MJ = 10^6\ J$

SOK SIKERT!

A tételeket összeállították:

Iuliana Shajaani, *Colegiul Național "Sf. Sava", București*
Valeria Teoteoi, *Colegiul Național "Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu*
Alexandru Sava, *Liceul Tehnologic "Ferdinand I", Curtea de Argeș*
Vasile Sorohan, *Colegiul Național "Costache Negruzzi", Iași*

Brasov - 2049

MELLÉKLET: AZ ELEMEK PERIÓDUSOS RENDSZERE

1 1A	2 2A	3 3B	4 4B	5 5B	6 6B	7 7B	8 8B	9 8B	10 8B	11 1B	12 2B	13 3A	14 4A	15 5A	16 6A	17 7A	18 8A
1 **H** 1.008																	2 **He** 4.003
3 **Li** 6.941	4 **Be** 9.012											5 **B** 10.81	6 **C** 12.01	7 **N** 14.01	8 **O** 16.00	9 **F** 19.00	10 **Ne** 20.18
11 **Na** 22.99	12 **Mg** 24.31											13 **Al** 26.98	14 **Si** 28.09	15 **P** 30.97	16 **S** 32.07	17 **Cl** 35.45	18 **Ar** 39.95
19 **K** 39.10	20 **Ca** 40.08	21 **Sc** 44.96	22 **Ti** 47.88	23 **V** 50.94	24 **Cr** 52.00	25 **Mn** 54.94	26 **Fe** 55.85	27 **Co** 58.93	28 **Ni** 58.69	29 **Cu** 63.55	30 **Zn** 65.39	31 **Ga** 69.72	32 **Ge** 72.61	33 **As** 74.92	34 **Se** 78.97	35 **Br** 79.90	36 **Kr** 83.80
37 **Rb** 85.47	38 **Sr** 87.62	39 **Y** 88.91	40 **Zr** 91.22	41 **Nb** 92.91	42 **Mo** 95.95	43 **Tc** (98)	44 **Ru** 101.1	45 **Rh** 102.9	46 **Pd** 106.4	47 **Ag** 107.9	48 **Cd** 112.4	49 **In** 114.8	50 **Sn** 118.7	51 **Sb** 121.8	52 **Te** 127.6	53 **I** 126.9	54 **Xe** 131.3
55 **Cs** 132.9	56 **Ba** 137.3	57 **La** 138.9	72 **Hf** 178.5	73 **Ta** 180.9	74 **W** 183.8	75 **Re** 186.2	76 **Os** 190.2	77 **Ir** 192.2	78 **Pt** 195.1	79 **Au** 197.0	80 **Hg** 200.6	81 **Tl** 204.4	82 **Pb** 207.2	83 **Bi** 209.0	84 **Po** (209)	85 **At** (210)	86 **Rn** (222)
87 **Fr** (223)	88 **Ra** (226)	89 **Ac** (227)	104 **Rf** (261)	105 **Db** (262)	106 **Sg** (263)	107 **Bh** (262)	108 **Hs** (265)	109 **Mt** (266)	110 **Ds** (281)	111 **Rg** (272)	112 **Cn** (285)	113 **Nh** (286)	114 **Fl** (289)	115 **Mc** (289)	116 **Lv** (293)	117 **Ts** (294)	118 **Og** (294)

58 **Ce** 140.1	59 **Pr** 140.9	60 **Nd** 144.2	61 **Pm** (145)	62 **Sm** 150.4	63 **Eu** 152.0	64 **Gd** 157.3	65 **Tb** 158.9	66 **Dy** 162.5	67 **Ho** 164.9	68 **Er** 167.3	69 **Tm** 168.9	70 **Yb** 173.0	71 **Lu** 175.0
90 **Th** 232.0	91 **Pa** 231.0	92 **U** 238.0	93 **Np** (237)	94 **Pu** (244)	95 **Am** (243)	96 **Cm** (247)	97 **Bk** (247)	98 **Cf** (251)	99 **Es** (252)	100 **Fm** (257)	101 **Md** (258)	102 **No** (259)	103 **Lr** (262)

Brasov - 2049